

Pregled biodiverziteta, geodiverziteta i prirodnog naslijeđa Federacije BiH

Biološka raznolikost Federacije Bosne i Hercegovine

U skladu sa principima Konvencije o biološkoj raznolikosti, biodiverzitet Federacije BiH se temelji na raznolikosti gena, raznolikosti vrsta, raznolikosti ekosistema i pejzaža, te raznolikosti ljudskih kultura.

Biodiverzitet se odlikuje visokim stupnjem različitosti i s obzirom na površinu Federacije BiH, odlikuje se i najvećim bogatstvom.

Raznolikost vrsta iskazana je kroz diverzitet biljaka, životinja, gljiva i lišajeva, te određenih skupina prokariota.

Imajući u vidu prirodnu heterogenost staništa Federacije BiH, te unikatne procese razvoja Zemljine kore i živog pokrova, sa sigurnošću se može procijeniti da je na ovom dijelu Bosne i Hercegovine sadržano i više od 90 % od ukupnog broja utvrđenih vrsta. To znači da diverzitet vrsta Federacije BiH prema procjeni, čini:

Tabela 1 – Procjena diverziteta u Federaciji BiH prema skupinama

• 1100 vrsta alga	• 320 vrsta ptica
• 500 vrsta mahovina	• 80 vrsta sisara
• 70 vrsta papratnjača	• Oko 10 000 beskičmenjaka
• 4100 vrsta sjemenača	• Oko 1400 vrsta gljiva
• Više od 100 vrsta riba	• Oko 300 vrsta lišajeva
• 20 vrsta vodozemaca	• više hiljada nedovoljno poznatih prokariota
• 35 vrsta gmizavaca	

Specijski diverzitet odlikuje se najvišim stupnjem endemičnosti na prostoru Evrope. Čini ga preko 450 vrsta viših biljaka, nekoliko stotina beskičmenjaka, (naročito insekata), te 12 vrsta riba, 2 vrste vodozemaca, 4 vrste gmizavaca, nekoliko ptica i sisara.

U skladu sa kriterijima IUCN-a procjenjuje se preko 600 taxona viših biljaka sa različitim stupnjem ugroženosti, 250 vrsta kičmenjaka (ribe, vodozemci, gmizavci, ptice i sisari) te desetine vrsta beskičmenjaka, te 50 vrsta gljiva i lišajeva.

Osim specijske, diverzitet Federacije BiH se odlikuje i izuzeno visokim stupnjem pejzažne raznolikosti u koju su integrirani i svi oblici geološke i biološke različitosti u najširem smislu.

Geološka raznolikost

Geološka raznolikost predstavlja raznovrsnost formi stijena i njihovih konstituenata minerala, reljefa, hidrogeoloških oblika i drugih determinanti stvarnih i potencijalnih biotopa određenog prostora.

Federacija BiH raspolaže izuzetno visokim stupnjem georaznolikosti. Tome doprinosi specifična orografija, geološka podloga, hidrologija i ekoklima. Imajući u vidu relativno malu površinu, te broj do sada utvrđenih geoloških rariteta i

vrijednosti, Federacija BiH spada i red najraznovrsnijih na Balkanu i u Evropi. Iako pod izraženim antropogenim uticajem, georaznolikost Federacije je još uvijek lokalno, pa i regionalno očuvana, te je treba staviti pod odgovarajući sistem održivog upravljanja. Geološka raznolikost Federacije BiH je temeljna determinanta visokog stupnja raznolikosti staništa, odn. biotopa, što je u prošlosti uslovalo i razvoj izuzetno bogatog biodiverziteta.

Rijeka Neretva je takav geološki fenomen koji impresionira naučnike i obične namjernike i ona u cjelini zaslužuje da se zaštiti i proglašeni Nacionalnim parkom.

Slične karakteristike imaju brojna područja na prostoru F BiH.

Prirodno nasljeđe

Prirodno nasljeđe su dijelovi prirodnog okoliša u Federaciji BiH, izdvojeni i zaštićeni posebnim zakonskim aktima kao dobra sa identifikovanim visokim vrijednostima bio i geodiverziteta.

Ukupna površina pod zaštićenim područjima na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine nije u skladu sa prirodnim potencijalima i identifikovanim prirodnim vrijednostima i generalno je vrlo niska.

Najveći dio postojećih zaštićenih područja u Federaciji BiH je još uvijek regulisan Zakonom SR BiH o zaštiti prirodnog i kulturno-historijskog nasljeđa iz 1985. godine.

Lista zaštićenih područja prema Zakonu o prirodnom i kulturno-historijskom nasljeđu SR BiH

Kategorija	Broj	Naziv zaštićenog područja
Strogi prirodni rezervat	2	Prašuma Žuća Ribnica
		Prašuma Plješivica
Upravljeni prirodni rezervati	1	Šumsko područje Masna Luka na Čvrsnici
Specijalni rezervati		
geološki	3	Pećina Vjetrenica u Zavali
		Bijambarska pećina
		Pećina Hrustovača kod Sanskog Mosta
botanički	4	Tresetno područje na Zvijezdi kod Vareša
		Tresetište Đilda na Zvijezdi
		Dolomitno područje Vrtaljica kod Konjica
		Mediteranetum na Kleku
ornitološki	1	Hutovo Blato kod Čapljine
Rezervati prirodnih predjela	11	Kanjon Neretve od Jablanice do Drežnice
		Kanjon Rakitnice
		Kanjon Vrbasa kod Jajca
		Klisura Ujča kod Kladnja
		Klisura Čude kod Olova
		Klisura Miljacke kod Kozje Čuprije
		Vrelo Bune u Blagaju

		Predjel Bašajkovac kod Livna
		Predjel Kruščica kod Viteza
		Predjel Tisivac kod Busovače
		Predjel Bistričak kod Zenice
Spomenici prirode		
geološki	3	Sedreno područje oko vodopada Kravice
		Sedreno područje oko vodopada u Jajcu
		Sedreno područje u Martin-Brodu
geomorfološki	61	Prokoško jezero
		Blidinje jezero
		Šatorsko jezero
		Boračko jezero
		Blatačko jezero na Bjelašnici
		Ždrimačka jezera kod Gornjeg Vakufa
		Jezero Krenice kod Gruda
		Paučko jezero kod Kladnja
		Izvori: rijeke Dabra kod S. Mosta
		Crni izvor kod Martin Broda
		Rijeke Žuče kod Kaknja
		Mliništak kod Jablanice
		Rijeke Klokot kod Bihaća
		Rijeke Stavnje kod Vareša
		Duman u Livnu
		Rijeke Sturbe kod Livna
		Rijeke Krušnice kod B. Krupe
		Rijeke Bregave kod Stoca
		Vrelo Tihaljine kod Ljubuškog
		Vrelo Bunice kod Mostara
		Vrelo Lištice
		Vrelo Vrioštice u Vitini
		Kameni svod na Miljacki kod Sarajeva
		Kazani kod Trnova
		Hajdučka Vrata na Čvrsnici
		Vodopad Kravice
		Vodopad Kočuša kod Ljubuškog
		Vodopad Šištice ispod Boračkog j.
		Vodopad Skakavac kod Sarajeva
		Dva vodopada na Plačkovcu (Travnik)
		Vodopad Blihe kod S. Mosta
		Vodopadi na Bregavi u Stocu
		Vodopadi Bučine kod Ljubuškog
		Vodopad Očevje kod Vareša
		Vodopadi na Kozici kod Fojnice

		Veliki slap kod Martin Broda
		Srednji Buk kod Martin Broda
		Štrbački Buk kod Martin Broda
		Pećina Dusina kod Fojnice
		Vilinska pećina na Sebešiću
		Dabarska pećina kod S. Mosta
		Pećina Breteljivići kod Kladnja
		Pećina kod Martin Broda
		Međugorska pećina na Šator pl.
		Đuričina pećina kod Ilijaša
		Pećina pod Vrtoč pl. (Fojnica)
		Pećina Brazilovka kod Livna
		Oberske pećine kod Kreševa
		Veliki Ponor oklop kod Kreševa
		Mali oklop kod Kreševa
		Pećina Ševrljica kod Blagaja
		Pećina Vrelo kod Živinica
		Pećina Duman u Livnu
		Mračna pećina kod Livna
		Pećina Tomornjača kod Stoca
		Pećina Hardomilje kod Ljubuškog
		Pećina Vrbine kod Gruda
		Pećina Vrpeć kod Konjica
		Pravčeva pećina kod Lištice
		Bezdan na Šator planini
		Mijatova pećina kod Duvna
paleontološki	2	Gornja Bijambarska pećina
		Zelena pećina iznad Blagaja

Posebno vrijedni tipovi pejzaža na prostoru Federacije BiH

Poseban pečat unikatnosti prostoru Federacije BiH daju i specifični pejzaži koji su karakteristični i za ukupni diverzitet Federacije. To su:

1. visokoplaninski pejzaži sa dominacijom ekosistema planinskih livada ili rudina, planinskih točila ili sipara, pukotina stijena, bazilinskih treseta, te pretplaninskih ekosistema klekovine bora, bukve, munike, smrče i jele.
2. Raznoliki i polidominantni pejzaži u refugijumima Bosne i Hercegovine:
 - a. pejzaži reliktnih borovih šuma na dolomitima i ofiolitskoj zoni sa ekosistemima ilirskog bora, munike,

- b. pejzaži reliktno-refugijalnih ekosistema u kanjonima i klisurama Une, Sane, Neretve, Bosne i Drine, u kojima je sadržan najveći diverzitet ekosistema, zajednica, staništa, vrsta, te geoloških formi)
- 3. močvarni pejzaži (Hutovo Blato, Buško Blato, planinska jezera Kupreške visoravni, Bjelašnice, Prenja, Čvrsnice, Šatora, te močvarna planinska područja u obliku ostrva (Vranica, Zvijezda).
- 4. Složeni ekosistemi kraških polja i polja u kršu (Grahovsko, Livanjsko, Glamočko, Kupreško, Šuičko, Grudsko, Posuško, Dugo polje, Mostarsko blato, Ljubuško, Stolačko i zapadni dio Popovog polja sa hidrogeološko-morfološkim fenomenom – pećinom Vjetrenicom)